

Knofedt og maskinkraft – børnearbejde i gamle dage

Målgruppe: 4. – 6. klasse

Fagområder: Historie, dansk

Kort beskrivelse: *Knofedt og maskinkraft* er et dialogbaseret undervisningsforløb, som finder sted på Slagelse Museum. Forløbet tager et komparativt blik på børnearbejdernes vilkår på landet og i byen i Danmark i perioden 1850- 1920. Gennem levende fortælling og hands-on aktiviteter opfordres eleverne til at reflektere over vilkår for børnearbejdere i gamle dage og perspektivere deres viden i forhold til børnearbejdernes vilkår i andre lande i dag.

Langes tobaksfabrik i Slagelse 1893. Slagelses Stads- og Lokalarkiv. Arkiv.dk

Praktiske oplysninger

Undervisningsforløbet varer to timer og finder sted på Slagelse Museum. Eleverne bedes huske fornuftigt fodtøj og overtøj der passer til vejret.

Formål

Undervisningsforløbet har til hensigt at give eleverne et levende indblik i børnearbejde på landet og i byen i Danmark i perioden 1850-1920. Forløbet har også til formål at udvikle elevernes opmærksomhed på børnenes vilkår i gamle dage i forhold til deres egen samtid. Der sættes spot på forskellige emner, herunder industrialisering, folkevandring fra land til by, kønsroller, børnenes rettigheder m.m. Eleverne gøres bevidste om nutidige livsvilkår for børnearbejdere i andre lande og om, hvordan de kan sammenlignes med børnearbejdernes vilkår i Danmark historisk set.

Pædagogisk greb

Knofedt og maskinkraft er et tværfagligt undervisningstilbud med en før-under-efter tilgang. Eleverne arbejder både dialogbaseret i museets udstilling og med hands-on aktiviteter i museets værkstedsområder. I udstillingen arbejder eleverne bl.a. med historiske kilder, rollespilsgreb, og fortællingens kunst. Elevernes fantasi og forestillingsevner sættes i spil gennem elev-i-rolle øvelser. Med udgangspunkt i historiske kilder bliver eleverne præsenteret for to familiefortællinger om børnearbejde i gamle dage. Forløbet inddrager også kropsbaserede øvelser, som giver et indtryk af børnearbejdernes fysiske omgivelser i gamle dage.

Foto: Museum Vestsjælland

Fælles Mål

Knofedt og maskinkraft- børnearbejde i gamle dage understøtter flere videns- og færdighedsmål under følgende overordnede kompetencemål for mellemtrinnet:

Historie

Kronologi og sammenhæng

Eleven kan relatere ændringer i hverdag og livsvilkår over tid til eget liv
Eleven kan sammenligne væsentlige træk ved historiske perioder

Kildearbejde

Eleven kan anvende kilder til at opnå viden om fortiden
Eleven kan med afsæt i enkle problemstillinger anvende kildekritiske begreber til at gøre rede for fortolkninger af fortiden

Historiebrug

Eleven kan fortælle om, hvordan mennesker er påvirket af og bruger historie

Eleven kan perspektivere egne og andres historiske fortællinger i tid og rum

Dansk

Fortolkning

Perspektivering: Eleven kan sætte teksters tema ind i et tidsperspektiv

Vurdering: Eleven har viden om fortolkningsmuligheder

Kommunikation

Eleven kan følge regler for kommunikation i overskuelige formelle og sociale situationer

Eleven kan dramatisere tekster og temaer sammen med andre situationer

Eleven kan skabe fælles fortællinger sammen med andre

Beskrivelse af undervisningsforløbet

På Slagelse Museum finder eleverne på egen krop ud af, hvordan det var at være barn i perioden 1850-1920. De bliver budt indenfor i industrialiseringens tidsalder, og kommer selv i arbejdstøjet – bogstaveligt talt.

Igennem elev-i-rolle øvelser oplever de hvordan en landarbejderfamilie flytter fra landet til byen i håbet om bedre tider. Børnene måtte hjælpe til så godt de kunne på landet, men i byen skulle de også knokle, gerne ovre på tobaksfabrikken.

Eleverne bliver ført igennem museet, hvor de skal tage stilling til en arbejderfamilies dilemmaer, og hjælpe så godt de kan. Familiens udfordringer ender desværre altid med at børnene må tage arbejde på fabrikken. Her dyster de så i hold om at være de hurtigste og mest kvalitetsbevidste arbejderbørn, naturligvis under strengt opsyn fra formanden.

Forløbet inddrager det unikke historiske miljø på Slagelse Museum, hvor eleverne starter i fabrikshallen, fortsætter til torvet, kommer igennem håndværkergaden, den gamle skole, værkstedet og ender i butikken, hvor de kan omsætte deres hårdt tjente penge til de varer en arbejderfamilie havde brug for omkring århundredeskiftet.

Igennem dialog reflekterer vi sammen over de vilkår der var for børnearbejde dengang og nu. Vi inddrager ægte historiske genstande og kilder fra arkivet, til at levendegøre børnenes vilkår.

Værkstedet:

Velkommen i fabrikken! Velkommen på gården!

Forløbet afsluttes med en fælles værkstedsaktivitet. Eleverne får mulighed for at afprøve typiske arbejdsopgaver for børnearbejdere på landet og i byen i gamle dage. Klassen bliver delt op i hold og skal konkurrere mod hinanden på tid. Det handler om at holde hovedet koldt og samarbejde under pres! Fabriksformanden er på vagt og inspicerer kvaliteten af elevernes "produkter" til sidst i konkurrencen og derefter kåres en vinder.

Forløbet afsluttes med en fælles opsamling. Som perspektivering opfordres eleverne til at reflektere både over børnearbejdernes vilkår i andre lande i dag og betydningen af børnenes rettigheder i Danmark for deres hverdag.

Kvindelige fabriksarbejdere å. u.

Slagelse Museum
Foto: Museum Vestsjælland

Videre arbejde med emnet ”før” eller ”efter”

1. Lav din egen karakter- I byen eller på landet

Forestil dig, at du er en person fra en arbejderfamilie i perioden 1850-1920, som bor i byen eller på landet. Fortæl om en typisk dag i dit liv. Gå på opdagelse på skolebiblioteket eller på nettet. Du må gerne lade dig inspirere af nogle af de mennesker og historier, du har hørt om i skolen eller på museet, men kom gerne med egne ideer!

Reflektér!

Husk at tænke på:

- Hvem er personen? Barn? Voksen? Mand? Kvinde?
- Hvor bor personen?
- Hvad hedder han/hun?
- Hvordan er en typisk dag i hans/hendes liv?
- Hvordan ser hans/hendes tøj ud?
- Hvad er det han/hun laver til hverdag?
 - Fx landmand, fabriksarbejder, håndværker, vaskekone, andet?
- Er der særlige fortællinger eller begivenheder forbundet med personen?

Skriv!

Skriv en halv side om din karakter. Brug spørgsmålene som støtte.

På Scenen!

Arbejd evt. sammen i grupper og lav en mini-forestilling på ca. 3 minutter for resten af klassen. Forestil jer fx at jeres karakterer er en del af samme familie. Brug fantasien og vis klassen en typisk dag i familiens liv.

Foto: Museum Vestsjælland.

2. Interviewteknik – børnearbejde i gamle dage

Gå på jagt efter fortiden i din verden!

Når man skal have de vigtige oplysninger frem i et interview, handler det om at stille de rigtige spørgsmål og forberede sig grundigt.

Forbered

I klassen eller hjemme:

Forbered 5-6 spørgsmål om børnearbejde i gamle dage, som du skal stille en ældre voksen. Det kan fx være en bedsteforælder eller en ældre nabo. Overvej hvem du vil spørge, og hvorfor du har valgt personen. Husk at dine spørgsmål skal være præcise, men også give personen mulighed for at komme med de gode historier. Forestil dig, hvordan du vil spørge videre, hvis du ikke får nok at vide fra personen.

FX:

Hvor gammel var man, da man begyndte at arbejde udenfor hjemmet, da du var barn?

Kan du give to eksempler på, hvad arbejderbørn kunne lave, da du var barn.

Arbejdede man både derhjemme og udenfor hjemmet, da du var barn?

Optag

Hjemme:

Gå i dialog med personen om deres oplevelser. Inden du går i gang: Husk at takke personen for deres deltagelse og fortælle dem, hvad interviewet skal handle om. Optag jeres stemmer på en

telefon eller tablet. Lav en lille lydtest inden du starter det rigtige interview. Husk at tale klart og tydeligt, at vise interesse og at give personen tid til at svare.

Arbejd videre

Hjemme eller i klassen:

Lyt optagelsen igennem og skriv et resumé af samtalen på maks. en side. Du skal ikke skrive det hele ordret. Skriv de vigtige punkter ned fra interviewet, som du gerne vil fortælle videre.

Byt og fremlæg

I klassen:

Byt dit resumé med en anden i klassen. Læs jeres resuméer sammen og fortæl om jeres interviews. Fremlæg evt. dit eget eller din makkers interview for klassen.

3. Perspektivering – ”Her-og-der-og-før-og-nu”

Hvad med resten af verden i gamle dage?

På museet lærer du om børnearbejde i Danmark i gamle dage. Men hvad med børn fra andre steder i verden i gamle dage? Gå på opdagelse på skolebiblioteket eller på nettet og se hvad du kan lære om børnearbejde i resten af verden i gamle dage.

Kom i gang ved at tale om de nedenstående billeder sammen i klassen.

Arbejdsdrenge "Breaker Boys", Kingston, PA USA 1900-1910.

Pige med en kærre i Porto, Portugal.

Gå på opdagelse i børnearbejdernes verden i dag

Der er mange steder i verden, hvor børn arbejder i dag. Gå på opdagelse på skolebiblioteket eller på nettet og undersøg børnearbejde i andre lande i vore dage. Kan du forestille dig, hvordan hverdagen er for en børnearbejder i et andet land? Hvor bor de henne og hvilket slags arbejde tror du, de laver?

Kom i gang ved at tale om de nedenstående billeder sammen i klassen.

Børnearbejder i Madagaskar i vores tid.

© ILO www.ilo.org

Børnearbejder ved en væv i Pakistan i vores tid.

Litteratur:

1. Lise Høyrup. "Med barkede børnehænder: Børnearbejde i Viskinge i 1920'erne". Udgivet i *Fra Nordvestsjælland*. Historisk Samfund for Nordvestsjælland. Sider 95-100. 2007.
2. Sven Sabroe. Peter Sabroe-Børnenes ven. Gyldendal. 1944.
3. Torkil Andersen. *Børnearbejde nu og i den 3. verden*. Skoletjenesten Arbejdermuseet. 2005.
http://www.skoletjenesten.dk/Grundskolen%20East/~/_media/EducationOffers/Arbejdermuseet/Undervisningsmateriale/Boernearbejde%20foer%20%20nu%20og%20i%20den%203%200%20verden%20pdf.pdf.
4. Sidsel Risted Staun. *Familiens liv og hverdag år 1900*. Skoletjenesten Arbejdermuseet. å. u.
https://arbejdermuseet.dk/wpcontent/uploads/2016/03/familiens_liv_og_hverdag_aar_1900.pdf
5. Anne Mette Liedecke og Linda Nørgaard Andersen (ansv.) *En familie flytter til byen – fremskridt, fabrikker og familieliv i København 1880-1915*. Skoletjenesten Arbejdermuseet. 2012. https://arbejdermuseet.dk/wp-content/uploads/2016/03/en_familie_flytter_til_byen.pdf
6. Nete Balslev Wingender ph.d. *De små arbejdere – om børnearbejde i Danmark 1873-1918*. Københavns Stadsarkiv. (arbejdsspørgsmål CFU og EMU). <http://www.emu.dk/modul/de-sm%C3%A5-arbejdere-%E2%80%93-om-b%C3%B8rnearbejde-i-danmark-1873-1918-introduktion>

Billeder:

- Breaker Boys, Kingston, PA USA 1900-1910 Original [Public domain], via Wikimedia Commons
- Charrette_aux_bœfs_en_Porto_(Ch.-Fl._112-3634)By Charles Chusseau-Flaviens [Public domain], via Wikimedia Commons
- By Harald Kreutzer Madagaskar Vision e.V. (Own work) [GFDL (<http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>) or CC BY-SA 3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>)], via Wikimedia Commons
- Børnearbejder Pakistan (attribution By FaiQe Sumer (Own work) [CC BY-SA 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>)], via Wikimedia Commons)